

Τα αγιορειτικά μετόχια στη Λήμνο (2ο μέρος) (Κοσμάς Μοναχός Σιμωνοπετρίτης)

[/ Πεμπτούσια](#)

Το μετόχι της Τρύγης της Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας ήταν αφιερωμένο στην Παναγία. Ήδη στο σιγίλλιο του πατριάρχη Κυρίλλου Λούκαρη, του έτους 1623 (Ελληνικό αρχείο Ι. Μονής Σίμωνος Πέτρας ετών 1516-1801, έγγρ. 6), που επαναλαμβάνει την βυζαντινή περιγραφή του μετοχίου, μνημονεύεται ο «ναός της Υπεραγίας Θεοτόκου της λεγομένης Τρύγης», γεγονός που αποδεικνύει την βυζαντινή του καταγωγή. Ως άλλος τοπογραφικός προσδιορισμός αναφέρεται η περιοχή του Κότζινου. Το εμπορικό λιμάνι του Κότζινου ήταν κατά τον 14^ο αι. ο σημαντικότερος οικισμός του νησιού μετά το Παλαιόκαστρο (σημερινή Μύρινα). Σύμφωνα με την παραπάνω περιγραφή, το βυζαντινό μετόχι διέθετε καλλιεργήσιμη γη 4.350 μοδίων, «εκτός της χέρσου και ανηρώτου», έξι διώροφα οικήματα, τρεις αχυρώνες, έναν ανεμόμυλο, έναν πύργο, αμπέλια, ένα κελλί, περιβόλι, κήπο και διάφορα άλλα κτήματα.

Σε μία ανέκδοτη επιστολή, που μπορεί να χρονολογηθεί περίπου στα 1530 και αντιγράφηκε σε κώδικα, που φυλάσσεται στην πατριαρχική βιβλιοθήκη των Ιεροσολύμων, η Μονή Σίμωνος Πέτρας, όντας τότε σε δεινή οικονομική θέση («διά την πολλήν στενοχωρίαν και υστέρησιν»), απευθυνόμενη προς τους «εν τη περιωνύμω νήσω Λήμνω ευρισκομένους ευσεβεστάτους αδελφούς χριστιανούς», ζητά βοήθεια σε τρόφιμα, κυρίως τυρί, μέσω μοναχού της, απεσταλμένου στο νησί. Στον βακουφναμέ του 1569 (Οθωμανικό αρχείο Ι. Μονής Σίμωνος Πέτρας, έγγρ. 1) το «τσιφλίκι της Τρύγης» καταγράφεται ανάμεσα στα υπόλοιπα «βακούφικα» κτήματα της Μονής και αναφέρονται τα τοπωνύμια - όριά του (Κότσινος, Άγιος Πάυλος, Γαϊτάνος, Δραγασιά, Παλογιάννης, Λουτρά, Άγιος Γιώργης Καλογεράς, Άγιος Γιάννης), τα περισσότερα από τα οποία είναι αγιωνύμια. Σε καταγραφή της περιουσίας του από Οθωμανό ιεροδίκη το 1588, το μετόχι διέθετε ναό, 8 οικήματα, 1 ανεμόμυλο, κήπο, 8 κυσέλες, 3 αχυρώνες, πέτρινη αυλή, πηγάδι, αμπέλι 14 στρεμμάτων, 23 βόδια, 330 αιγοπρόβατα κ.λπ.

Κατά το διάστημα 1795-1800, που είναι μία περίοδος ανασυγκρότησης της Σιμωνόπετρας με κατάληξη την επανακοινοβιοποίησή της το 1801, με σιγίλλιο του Πατριάρχη Καλλινίκου (Ελληνικό αρχείο Ι.Μ.Σ.Π. 1516-1801, έγγρ. 19) και πρώτο ηγούμενο τον ιερομόναχο Υάκινθο από την Μολδαβία, η μονή έδειξε έντονο ενδιαφέρον για το μετόχι της στη Λήμνο. Το 1801 το νοίκιασε για 15 χρόνια στους Λημνιούς εμπόρους Χατζηγεώργιο Τριανταφύλλου και Κωνσταντή Δημητρίου (Ελληνικό αρχείο Ι.Μ.Σ.Π. 1516-1801, έγγρ. 52, 53). Μετά το θάνατό τους συνεχίστηκε η ενοικίαση στον Λημνιό Παναγιώτη Κομιανάκη για 4 χρόνια, με αντάλλαγμα χρηματικό (725 γρόσια), αλλά και σε είδος, δηλαδή 2.500 αυγά, τα οποία ο ενοικιαστής μετέφερε κάθε Πάσχα με το καΐκι του στο Άγιον Όρος. Η πολιτική της μονής να νοικιάζει το μετόχι πρέπει να αποδοθεί στην λειψανδρία, καθώς δεν υπήρχε δυνατότητα αποστολής μοναχών για την απευθείας διαχείρισή του. Ταυτόχρονα όμως ήταν και μία γενικότερη πολιτική των αγιορειτικών μονών από τα τέλη του 18ου αιώνα, να παραχωρούν τα μετόχια σε Λημνιώτες, για να τα καλλιεργούν με ενοίκιο.

συνδιαχειριστές ή παραγγελιοδόχους. Πολλοί κάτοικοι των γειτονικών χωριών εργάζονταν εκεί, καθώς η καλλιέργεια γινόταν με κολλήγους, με το λεγόμενο «μεσακάρικο» σύστημα: αφού αφαιρούνταν ο σπόρος και ο φόρος της δεκάτης, η σοδειά μοιραζόταν σε δύο μερίδια, ένα για τον καλλιεργητή και ένα για την μονή. Στο αρχείο λυτών ελληνικών εγγράφων της Ι. Μονής Σίμωνος Πέτρας (1809-1949) υπάρχει σχεδόν ανελλιπής αλληλογραφία του μετοχίου Τρύγης από το 1849 και εξής.

Μέσα στα όρια του μετοχίου της Μονής υπήρχαν και διάφορα εξωκκλήσια, όπως ο άγιος Παύλος, ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο άγιος Μάμας, ο άγιος Γεώργιος. Ο κύριος ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου σώζεται μέχρι σήμερα. Ανάγεται στον 14ο αιώνα, αλλά από τότε υπέστη διάφορες ανακαινίσεις. Την σημερινή μορφή του πήρε μετά από ανακαίνιση από τον μοναχό Αγάπιο Αξιώτη, που τελείωσε το 1706, όπως αναφέρει η σχετική επιγραφή, ανάγλυφη στην είσοδο του ναού εξωτερικά:

«ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΝΑΟΣ ΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΑΞΙΟΤΙ ΕΝ ΕΤΕΙ 1706 ΙΟΥΛΙΟΥ».

Στο αρχείο της Μονής σώζεται η σχετική ιεροδικαστική άδεια από τον Οθωμανό καδή της Λήμνου (αρ. 146) για την επιδιόρθωση της «εκκλησίας της Παναγίας στο μοναστήρι “Τρύγη”» («Triği dimekle maruf manastırda vaki Banaya kilisesi»), η οποία δόθηκε στον παπα-Αθανάσιο, υιό Νικολάου, το ίδιο έτος. Σύμφωνα με τον μουσουλμανικό νόμο, που εφαρμοζόταν τότε και στην υπόδουλη Λήμνο, απαγορευόταν η ανέγερση νέων χριστιανικών ναών και επιτρεπόταν μόνο η επιδιόρθωση των υφισταμένων στις προηγούμενες διαστάσεις τους, κατόπιν αδείας των τοπικών αρχών ή του Σουλτάνου.

Waxeliner
Kapp. ins Lager

عالم
الله
الور
اصغر
الاوركاو
عصا
ارعم من حسن العام

خوشگوشا

بودم

کلیس

لی قفسانه تابع ترک دیلمه مودف مناسرتد واقع بنایا کلیسای
مودف کلیسایک بابایه لبتو حافظ السفر الطناش ولد بتقوله نام

پاپاس نخل قضاہ اقرار و تعزیر کلام ابدوب فتح قاقانیدن برد
شورایه

بوانه دکیس کلیسایزدلان ذکر اولتانا کلیسایک مرور ایام و

اوزرنه قباغن اورتے و بعض دیوار لرو اوکنه شیش ذرا یا صولوسے

خار وینت اولد رشده استاه الله تعودتے آستیار اولغیر قبل

Στο πλαίσιο αυτής της ανακαίνισης αγιογραφήθηκαν στις αρχές του 18ου αιώνα και οι τρεις εικόνες για το τέμπλο, που σώζονται μέχρι σήμερα, του Χριστού, της Παναγίας και της Κοιμήσεως. Παράλληλα σώζονται και άλλα κειμήλια από τον 17^ο αιώνα (ο σταυρός, το επιστύλιο και τα λυπηρά του τέμπλου). Διατηρήθηκαν επίσης τρεις φορητές εικόνες. Η πρώτη από αυτές φιλοτεχνήθηκε το 1844 από τον Λημνιό αγιογράφο Χατζηστυλιανό, με την δαπάνη του Σιμωνοπετρίτη οικονόμου του μετοχίου μοναχού Προκοπίου. Εικονίζει τους δύο κτίτορες της μονής όσιο Σίμωνα και αγία Μαρία Μαγδαληνή να βαστάζουν ομοίωμα της Σιμωνόπετρας, με το χαρακτηριστικό της υδραγωγείο στα ανατολικά, με τις πολλές καμάρες. Η δεύτερη εικόνα εικονίζει τους αγίους Μηνά, Δημήτριο και αδιάγνωστο άγιο, και η τρίτη τον όσιο Σίμωνα. Οι περισσότερες έχουν σήμερα συντηρηθεί.

Στην περιοχή γύρω από το ναύδριο της Παναγίας και βορειοδυτικά σώζονται ακόμη τα ερείπια από τα μετοχιακά κτίρια, όπου στον επάνω όροφο διέμεναν οι μοναχοί - μετοχιάρηδες και οι χωρικοί, οι οποίοι καλλιεργούσαν τα κτήματα και έβοσκαν τα κοπάδια, ενώ στο ισόγειο υπήρχαν οι σταύλοι και οι αχυρώνες. Μεταξύ των κτιρίων υπήρχε πλατεία με μία συκιά και κοντά σε αυτά αλώνια. Το σημαντικότερο μετοχιακό κτίριο διέθετε στον επάνω όροφο εκκλησάκι της αγίας Μαρίας Μαγδαληνής, προστάτιδος της Μονής Σίμωνος Πέτρας, καθώς σε αυτήν φυλάσσεται το άφθαρτο αριστερό χέρι της. Η Μονή απέστειλε στο νησί ιερομονάχους με τα τίμια λείψανα της αγίας Μαγδαληνής και του αγίου Μοδέστου, για να τελέσουν παρακλήσεις και αγιασμούς, ενίοτε δε και την πανήγυρη της αγίας, στις 22 Ιουλίου. Η επίκληση του αγίου Μοδέστου οφείλεται στο χάρισμα που έχει στην προστασία των ποιμνίων, τα οποία αφθονούσαν στο μετόχι και σε όλο το νησί. Το μετόχι ενίσχυε οικονομικά, μετά από αιτήματα της Μητροπόλεως Λήμνου, και την λειτουργία των ελληνικών σχολείων στο νησί κατά την δύσκολη περίοδο της τουρκοκρατίας.

Η ωραιότατη και σπάνια εφέστιος εικόνα της Παναγίας της Τρύγης (1707), με το χαρακτηριστικό λευκό εξωτερικό ένδυμα, αντί για το πορφυρό με το οποίο συνήθως αγιογραφείται, έκανε και μέχρι σήμερα κάνει πολλά θαύματα. Την

σέβονται όλοι οι κάτοικοι της Λήμνου και τον Δεκαπενταύγουστο τελείται πάνδημη πανήγυρη. Η ηλικιωμένη σήμερα Α.Β., από το κοντινότερο στο μετόχι χωριό Προπούλι, διηγείται:

«Ο πατέρας μου ήταν πρόεδρος του χωριού. Μετά την απαλλοτρίωση, το 1932, το μοναστήρι έστειλε καλογέρους με το καΐκι για να πάρουν τις εικόνες. Ο πατέρας μου δεν τούς άφησε. Εμείς δεν γνωρίζαμε γιατρούς. Στην εικόνα της Παναγίας καταφεύγαμε. Μια μέρα το πρωί που ξύπνησα, πονούσε το χέρι μου και δεν μπορούσα να το κουνήσω. Έπρεπε να πάω να θερίσω, αλλά με τέτοιο πόνο ήταν αδύνατον. Δουλεύαμε στα χωράφια του μετοχίου και μέναμε εκεί τα βράδυα. Πήγα και ακούμπησα το χέρι μου επάνω στην εικόνα της Παναγίας και της είπα:

- Παναγία μου, εμείς εσένα έχουμε γιατρό. Κάνε καλά το χέρι μου, γιατί δεν μπορώ να θερίσω.

Η Παναγία με άκουσε, το χέρι μου έγινε αμέσως καλά και μπόρεσα να πάω να θερίσω».

Η ίδια αφηγείται και ένα άλλο προσωπικό της θαύμα από την Παναγία της Τρύγης:

«Κάποτε αρρώστησε σοβαρά ο μικρός γιος μου. Τον πήγα στον γιατρό στην Λήμνο, ο οποίος είπε ότι πρέπει να πάω το παιδί αμέσως στην Αθήνα, όπως και έκανα. Το

βράδυ αναγκάστηκα να μείνω σε μία γνωστή μου, επειδή δεν είχα πού αλλού να πάω στην Αθήνα. Όταν έπεσα να κοιμηθώ, ήλθε η Παναγία της Τρύγης, μου έδωσε ένα χαστούκι στο μάγουλο και μου είπε αυστηρά:

- Γιατί ταλαιπωρείς το παιδί άδικα και δεν το έφερές πρώτα σε εμένα;

Την άλλη μέρα πήγαμε να κάνουμε τις εξετάσεις στο νοσοκομείο. Οι γιατροί που εξέτασαν τον γιο μου είπαν ότι δεν έχει τίποτε και άδικα το φέραμε σε αυτούς.

Στενοχωρήθηκα, γιατί υποχρεώθηκα σε γνωστούς και δεν πήγα αμέσως το παιδί στην Παναγία της Τρύγης να γίνει καλά».

*Το ναύδριο της Παναγίας της Τρύγης στο Μετόχι της Μονής Σίμωνος Πέτρας στο Προπούλι Λήμνου.
(1706, στη θέση βυζαντινού ναυδρίου)*

Η συνομήλική της κυρία Ευ.Χρ., από το ίδιο χωριό, διηγείται ότι, όταν αρρώσταινε κάποιος, συνήθιζαν να τον πηγαίνουν στην εκκλησία της Παναγίας της Τρύγης, να μένει στο μετόχι για μερικές μέρες και να πηγαίνει ο παπάς να του διαβάζει ευχές. Παρότι τότε έμεναν στο μετόχι 15 με 20 οικογένειες, που εργάζονταν στα κτήματά του, με πολλά παιδιά, κανένα δεν πάθαινε κάτι σοβαρό, σε μία εποχή που η παιδική θνησιμότητα ήταν υψηλή. Η Παναγία τα προστάτευε, όπως και όλη την οικογένεια.

Ο παπα-Χρυσόστομος ο Σιμωνοπετρίτης (1905-1985), που κοινοβίασε στην μονή

προερχόμενος επίσης από το Προπούλι, έλεγε στους νεώτερους Σιμωνοπετρίτες πατέρες: «αν ποτέ πάτε να πάρετε τις εικόνες και να τις φέρετε στο μοναστήρι, την εικόνα της Παναγίας να μην την πάρετε. Κάνει πολλά θαύματα και θα στενοχωρηθούν πολύ οι κάτοικοι αν την χάσουν, την έχουν παρηγοριά.

Το εσωτερικό του ναυδρίου της Παναγίας Τρύγης.

«Κάποτε αποφάσισαν τρεις να πάνε ένα βράδυ να κλέψουν τρία πρόβατα από το μανδρί του μετοχίου, το οποίο είχε πολλά πρόβατα και βοσκούς. Αυτοί για να διευκολύνονται είχαν και τα δικά τους λίγα προβατάκια. Καθώς οι κλέφτες φοβούνταν την Παναγία, αποφάσισαν να κλέψουν από τα πρόβατα των βοσκών. Ο ένας κλέφτης μπήκε στο μανδρί και οι άλλοι δύο έμειναν έξω να “κρατούν τσίλιες”. Αργούσε όμως να τους δώσει τα πρόβατα, επειδή έψαχνε να βρει τα πιο παχιά. Οι άλλοι τού φώναζαν να προσέξει μην πάρει του μετοχίου, της Παναγίας. Τελικά οι κλέφτες πήραν τρία, αλλά το ένα από τα κλεμμένα πρόβατα είχε επάνω του το σημάδι του μετοχίου και οι άλλοι κλέφτες τού είπαν να το γυρίσει πίσω, επειδή είχαν ακούσει πολλές ιστορίες για τα βακούφικα (= ιερά) πρόβατα και φοβούνταν. Εκείνος τότε τους είπε:

- Αν εσείς φοβάστε, πάρτε τα άλλα δύο και αυτό το παίρνω εγώ, όπως και έγινε.

Την άλλη μέρα, Κυριακή, έσφαξαν τα πρόβατα και τα πούλησαν. Ο κλέφτης που

είχε πάρει το πρόβατο της Παναγίας έδωσε ένα κομμάτι στη γυναίκα του για να το μαγειρεύσει και το υπόλοιπο το πούλησε. Το μεσημέρι που γύρισε στο σπίτι ήταν αδιάθετος, και δεν έφαγε, αλλά ξάπλωσε στο κρεβάτι του να κοιμηθεί.

Ξαφνικά άνοιξε η πόρτα του δωματίου και μπήκε μέσα μία γυναίκα με λευκό χιτώνα και τσεμπέρι στο κεφάλι. Στο χέρι κρατούσε μαστίγιο. Εκείνος ξύπνησε και την κοίταζε. Εκείνη τον ρώτησε αυστηρά: 'Πώς τόλμησες να πάρεις το δικό μου πρόβατο;' και άρχισε να τον κτυπά με το μαστίγιο. Αυτός πόνεσε πολύ και άρχισε να φωνάζει. Από τις φωνές μαζεύτηκε όλη η γειτονιά ανήσυχη. 'Έκλεψα πρόβατο της Θεοτόκου, και μία γυναίκα με έδειρε με το μαστίγιο', φώναζε.

Έστειλε εκείνη την ώρα τη γυναίκα του στο μετόχι να ρωτήσει τους πατέρες τί ήθελαν ως αντάλλαγμα για το κλεμμένο πρόβατο. 'Να τους δώσω το καλύτερο πρόβατο που έχω', έλεγε 'ή να τους δώσω λεφτά όσα εκτιμήσουν ό,τι αξίζει'. Οι μοναχοί όμως δεν δέχθηκαν την προσφορά του. Το βράδυ, νά σου πάλι η γυναίκα με το μαστίγιο. Του δίνει ακόμη ένα χέρι ξύλο. Εκείνος πάλι φώναζε, ξανά μαζεύτηκε η γειτονιά· το έμαθε όλο το νησί.

Πού να τολμήσουν να ξανακλέψουν! Από τότε μάλιστα, και όταν τούς έπαιρναν για παγκοινιά - δύο ή τρεις ημέρες τους καλούσε για ευλογία το μετόχι να οργώσουν, να κουβαλήσουν ξύλα ή να κάνουν άλλες εργασίες εθελοντικά-, σαν τελείωναν την δουλειά τους το βράδυ, πριν φύγουν στα σπίτια τους, έβγαζαν τα τσαρούχια τους και τα τίναζαν στην αυλή, λέγοντας 'ούτε το χώμα της Παναγίας μας να πάρουμε μαζί μας, για να μην βρούμε το μπελά μας από την Θεοτόκο'.»

Εντοιχισμένη κτιτορική επιγραφή στο ναύδριο του Σιμωνοπετριτικού Μετοχίου της Παναγίας Τρύγης (1706).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Παναγία, τόσο στον κλέφτη όσο και σε άλλες εμφανίσεις της, δεν παρουσιάζεται ως μαυροφορούσα ή με λαμπρή ενδυμασία, όπως συνήθως, αλλά με λευκά, όπως απεικονίζεται στην θαυματουργή εικόνα της, προκειμένου να αναγνωρίζεται ότι είναι η Παναγία της Τρύγης.

Το μετόχι είχε και αγίασμα, το οποίο έκανε πολλά θαύματα στους πιστούς χριστιανούς, αλλά και στους μουσουλμάνους, που πήγαιναν κρυφά και έπαιρναν από αυτό.

Ήδη μετά την Επανάσταση του 1821 φαίνεται ότι η αγιορειτική παρουσία στο νησί

είχε κάπως μειωθεί. Σε κώδικα των «Βασιλικών Δοσιμάτων» για τα έτη 1856-1859 καταχωρούνται μόνο τα αγιορείτικα μετόχια Αλεξόπυργος (Μ. Παντοκράτορος), Χάρακας, Γομάτι, Κοντιάς (Μονή Μ. Λαύρας) και Τρύγη (Μ. Σίμωνος Πέτρας), που λειτουργούσαν ακόμη. Η Επανάσταση, παρ' όλο που δεν επηρέασε σημαντικά την Λήμνο, είχε καταστρεπτικές συνέπειες για τις μονές στο Άγιον Όρος, καθώς αυτά συμμετείχαν στο αποτυχημένο επαναστατικό κίνημα της Χαλκιδικής. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκαν σε αυτές τουρκικά στρατιωτικά αποσπάσματα, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι μοναχοί να αναγκαστούν να τις εγκαταλείψουν, μη αντέχοντας την καταπίεση και τις αυθαιρεσίες των Τούρκων. Οι επιπτώσεις αυτές, που υπέστησαν οι μονές για περίπου μία δεκαετία, πιθανόν επηρέασαν και την διατήρηση των μετοχίων στην Λήμνο.

Εικόνες από το Σιμωνοπετριτικό Μετόχι στο Προπούλι της Λήμνου.

Μετά την απελευθέρωση της Λήμνου, που έγινε σχεδόν ταυτόχρονα με αυτήν του Αγίου Όρους (1912), η γενική κρατική πολιτική απαλλοτρίωσης της μοναστηριακής περιουσίας είχε ως στόχο, όπως και στην Μακεδονία, την απαλλοτρίωση και των τελευταίων μετοχίων, που είχαν καταφέρει να επιβιώσουν μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. Οι απαλλοτριώσεις των αγιορειτικών κτημάτων στην Λήμνο, όπως και στην κοντινή της νήσο Θάσο, ήταν αποτέλεσμα του

ειδικότερου πολιτικού προγράμματος του τότε υπουργού Γεωργίας Αλεξάνδρου Παπαναστασίου, με σκοπό την αποκατάσταση ακτημόνων καλλιεργητών. Οι απαλλοτριώσεις πραγματοποιήθηκαν με το ειδικό Νομοθετικό Διάταγμα της 13.6.1927 «περί απαλλοτριώσεως των εν ταις νήσοις Θάσω και Λήμνω μοναστηριακών κτημάτων», το οποίο επέτρεπε την απαλλοτρίωση και των καλλιεργουμένων μοναστηριακών κτημάτων στην Λήμνο, δηλαδή «φυτειών, ελαιών, οπωροφόρων δένδρων», καθώς και των δασών, ενώ εξαιρούσε τα τμήματα των μετοχίων που δεν μπορούσαν να καλλιεργηθούν ή να βοσκηθούν, δηλαδή κτίσματα, ναούς, άγονες εκτάσεις κ.λπ. Στις απαλλοτριώσεις αυτές συμπεριλήφθηκαν τα παραπάνω αγιορείτικα μετόχια της Λήμνου, που καταγράφονται στα έτη 1856-1859.

Λιτάνευση της θαυματουργού εικόνας της Παναγίας της Τρύγης κατά την πανήγυρη του μετοχίου στις 15 Αυγούστου.

Συμπερασματικά σε σχέση με τα αγιορείτικα μετόχια στη Λήμνο μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής.

Οι Βυζαντινοί χρησιμοποίησαν την παραχώρηση κρατικών γαιών στις αθωνικές μονές ως μέρος μιας πολιτικής για την οικονομική και δημογραφική αναζωογόνηση του νησιού, όπως έκαναν και σε άλλες περιοχές. Οι μονές είχαν λάβει χέρσες γαίες, τις οποίες καλούνταν να τις καλλιεργήσουν, μεταφέροντας

προς τούτο και αγρότες. Έτσι θα μπορούσαν να ισχυροποιήσουν το στρατηγικά νευραλγικό νησί της αυτοκρατορίας. Η γειτνίασή του με την αθωνική χερσόνησο και η παραγωγική δυνατότητά του έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανταπόκριση των μοναχών στο κρατικό κάλεσμα. Άλλες μονές διατήρησαν για πέντε σχεδόν αιώνες τα βυζαντινά μετόχια τους στη Λήμνο, ενώ άλλες δεν κατάφεραν να τα κρατήσουν ούτε έναν αιώνα. Τα αίτια πρέπει να αναζητηθούν συνήθως στην εσωτερική ιστορία των μονών.

Οι μονές απέκτησαν και διατήρησαν στο νησί και αστικά ακίνητα, παρ' όλο που ο κύριος όγκος των μετοχίων αντιπροσώπευε αγροτικές και κτηνοτροφικές εκτάσεις. Ο κτηνοτροφικός χαρακτήρας του νησιού επηρέασε και τη μορφή των μετοχίων, αφού τα μαντριά, ειδικά στη χερσόνησο του Φακού, αποτέλεσαν σταθερό τμήμα της σύνθεσής τους, όπως επίσης και λιβαδότοποι σε άλλα σημεία της Λήμνου.

Το παρεκκλήσι του Αγίου Μάμαντα στο Σιμνοπετριτικό Μετόχι της Τρύγης.

Η εκ μέρους των μονών συστηματικοποίηση των γεωργικών καλλιεργειών (ειδικότερα της αμπελοκαλλιέργειας) και της κτηνοτροφίας είχαν ως αποτέλεσμα την οικονομική ανάπτυξη, τη συγκράτηση των χριστιανικών πληθυσμών, αλλά και περαιτέρω τη δημογραφική ανάκαμψη. Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της Λήμνου ζούσε από την καλλιέργεια και την βόσκηση των μετοχιακών κτημάτων. Σημαντική ήταν επίσης η πνευματική

προσφορά των μετοχίων, με την συνήθεια της μεταφοράς τιμίων λειψάνων από τις μονές, την παρουσία θαυματουργών εικόνων, την καλλιέργεια της πνευματικής ζωής από τους μοναχούς - οικονόμους και διακονητές, την ανάδειξη νεομαρτύρων, όπως ο Λημνιός οσιομάρτυς Αθανάσιος Λαυρεώτης (+1846), το μαρτύριο των οποίων είχε σημαντικό αντίκτυπο στην ζωή των χριστιανών της Λήμνου, την στήριξη και επιβοήθηση του έργου της τοπικής Μητρόπολης κ.ά. Ταυτόχρονα οι ντόπιοι δεν έπαυσαν να προσφέρουν στις αγιορειτικές μονές ό,τι μπορούσαν με διάφορους τρόπους, όπως αφιερώσεις ακινήτων, συνδρομή των μονών σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας τους μέσω ζητειών, ανάληψη της καλλιέργειας των κτημάτων επ' ενοικίω σε περιόδους λειψανδρίας, επιτροπεία και επίβλεψη των μετοχίων κ.λπ.

Η περιοχή με τα ερείπια των κεντρικών μετοχιακών κτισμάτων στο Μετόχι της Τρύγης.

Η συνεχής, αδιάκοπη και πληθωρική παρουσία των αθωνικών μονών στη Λήμνο από τον 10ο μέχρι τον 20ό αιώνα και η στρατηγική σημασία της για τον Άθω αποτυπώνεται ανάγλυφα στα αγιορειτικά αρχεία. Πάσης φύσεως βυζαντινά έγγραφα (χρυσόβουλλα, λεπτομερείς απογραφές προσώπων και ιδιοκτησιών, έγγραφα αγορών, δωρεών κ.λπ.), μεταβυζαντινά έγγραφα, ελληνόγλωσσα (πατριαρχικά γράμματα, έγγραφα αφιερώσεων, αγορών, αλληλογραφία οικονόμων

των μετοχιών κ.λπ.) και οθωμανικά (φιρμάνια, λεπτομερείς απογραφές, αποσπάσματα αυτοκρατορικού κτηματολογίου, φορολογικές αποδείξεις, ιεροδικαστικές αποφάσεις κ.λπ.), ακόμη και λατινικά έγγραφα από την περίοδο της Λατινοκρατίας, καθιστούν τη Λήμνο έναν από τους σπάνιους τόπους της ελληνικής επικράτειας για τον οποίο διαθέτουμε αδιάσπαστες και πολυπληθείς ιστορικές μαρτυρίες. Η συγκέντρωση, ταξινόμηση και καταγραφή των μαρτυριών αυτών θα ανασυνθέσει με τον πλέον πειστικό τρόπο τον κοινωνικό, οικονομικό και πνευματικό βίο του νησιού για μία χιλιετία.

Πέρα από το αρχειακό υλικό, η χιλιετής αγιορειτική παρουσία άφησε στο νησί σημαντικά κατάλοιπα υλικού πολιτισμού: ναούς, παρεκκλήσια, οχυρωματικούς πύργους, μύλους, κειμήλια, βυζαντινά αρχιτεκτονικά μέλη, τα οποία, μετά τις απαλλοτριώσεις του 20ού αιώνα, είτε μεταφέρθηκαν στις αθωνικές μονές, εάν αυτό ήταν δυνατό, είτε παρέμειναν στο νησί ως αδιάψευστα τεκμήρια της αθωνικής πολιτισμικής κληρονομιάς, που παραμένει έντονη μέχρι τις ημέρες μας.

Όμως, εκτός από αυτά, η σημαντικότερη σφραγίδα που έχουν αφήσει τα αγιορειτικά μετόχια στη Λήμνο είναι ασφαλώς η πνευματική, την οποία περιγράφει χαρακτηριστικά ο Αρχιμανδρίτης Αιμιλιανός Σιμωνοπετρίτης ως εξής:

«Μυσταγωγικοί οι χώροι των μετοχιών· πολλοί και εις αυτούς συγκομίζονται, ευρίσκοντες την Εκκλησίαν τόσο κοντά τους· και εκεί, όπως και εν τη Μονή, γεννήσεις και αναγεννήσεις. Φεύγοντες εκείθεν οι φίλοι, οι πιστοί, οι αμαρτωλοί,

έκαστος νιώθει τα ίδια: “η ζωή μου φως όψεται. Ιδού πάντα ταύτα εργάται ο ισχυρός Θεός”. Όλη η ζωή των συγκεντρούται εν τω φωτί και αινοούν τον μέγαν συγκομιστήν».

Βιβλιογραφία - πηγές

Φ.Π. Κοτζαγεώργης, «Τα Αγιορείτικα Μετόχια στη Λήμνο», στο *Λήμνος, Εκκλησιαστική Κληρονομιά*, επιμ. Γ. Κωνσταντέλλης, τόμ. Α΄, Αθήνα 2010, 108-129. Ιερομόναχος Μύρων, *Σιμωνοπετρίτες πατέρες που βρήκαμε και αγαπήσαμε (1973 - 1997)*, Άγιον Όρος: Ι. Μονή Σίμωνος Πέτρας, 2013.

Γ. Νάκος, «Εξελικτική πορεία των μεταβυζαντινών μετοχίων εκτός του Αγίου Όρους: ενδεικτικές αναφορές απαλλοτριωτικών αποφάσεων μετοχίων της Θάσου», Πρακτικά Θ΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου *Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: τα Μετόχια*, Θεσσαλονίκη: Αγιορειτική Εστία, 2015, 161-175.

Θ. Παλαμηδά-Ευθυμιάδη, *Η Ιερά Μητρόπολη Λήμνου κατά τον τελευταίο αιώνα της τουρκοκρατίας (1800-1912)*, Αλεξανδρούπολις 2007.

Κ. Παυλικιάνωφ, «Η αθωνική μονή Σιμωνόπετρα από το 1800 έως και το 1830», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 43, Ιωάννινα 2009, 357-492.